

23. 2. 2017

Veźměte, prosíme, na vědomí, že text článku odpovídá platné právní úpravě ke dni publikace.

Rozhodnutí o vyloučení státního zástupce z důvodu poměru k projednávané věci nebo osobám po podání obžaloby

Vyloučení státního zástupce z vykonávání úkonů trestního řízení z důvodu jeho poměru k projednávané věci, k osobám, jichž se úkon přímo dotýká, k jejich obhájčům, zákonným zástupcům a zmocněncům nebo pro poměr k jinému orgánu podle ustanovení § 30 odst. 1 trestního řádu, je zárukou nestrannosti trestního řízení. Návrh na vyloučení státního zástupce lze uplatnit i po podání obžaloby. Zvolená forma rozhodnutí státního zástupce o návrhu na vyloučení však může zkrátit práva navrhovatele a odejmout mu právo opravného prostředku.

TOMAN, DEVÁTÝ & PARTNEŘI
ADVOKÁTNÍ KANCELÁŘ

Postavení státního zástupce v trestním řízení s ohledem na čl. 36 odst. 1 Listiny

Ústavní právo na nezávislý a nestranný soud je stanoveno Listinou základních práv a svobod v čl. 36 odst. 1.[1] Současně je toto právo součástí práva na spravedlivý proces ve smyslu čl. 6 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod a judikatury Evropského soudu pro lidská práva.[2] Státní zastupitelství však není vybaveno nestranností v takovém rozsahu, jako je tomu u obecných soudů, a nelze mu kupříkladu upřít oprávnění volit si vlastní procesní a vyšetřovací taktiku.[3] Přestože je možné shledat řadu zákonných záruk nezávislosti a nestrannosti státního zástupce a z hlediska subjektivního je možno u státního zástupce dovodit obdobné rysy jako u subjektivně nezávislého a nestranného soudce, existují i přesto prvky od soudní moci jej odlišující.[4] Těmi jsou například prvky nadřízenosti či instančního dohledu.

Jak konstatuje jeden z posledních nálezů Ústavního soudu týkající se této problematiky ze dne 19. 4. 2016, sp. zn. Pl. ÚS 4/14[5], „*současné pojetí postavení státního zastupitelství v trestním řízení tedy nedovoluje konstruovat princip nezávislosti státního zástupce v kvalitě srovnatelné s principem nezávislosti soudce.*“ Není tak možné uplatňovat právo na zákonného státního zástupce ve smyslu přidělení věci státnímu zástupci určenému podle stejně striktních pravidel, jak je tomu u rozdělování napadlých věcí mezi soudce. V právních předpisech nižší právní síly je však možné jisté prozařování čl. 36 odst. 1 Listiny nalézt - § 30 trestního řádu jednotně stanovuje pro všechny orgány činné v trestním řízení požadavek nestrannosti při jejich rozhodování.

Podle § 24 odst. 1 zákona č. [283/1993](#) Sb., o státním zastupitelství, je navíc státní zástupce při výkonu své funkce povinen odpovědně plnit své úkoly a respektovat přitom zásady, které tento zákon pro činnost státního zastupitelství stanoví (např. svědomitost, odpovědnost, nestrannost atp.). Současně se státní zástupce musí vystríhat všeho, co by mohlo vzbuzovat důvodné pochybnosti o dodržování uvedených povinností, případně ohrozit důvěru v nestranný výkon působnosti státního zastupitelství nebo státního zástupce.

Nestrannost státního zástupce a důvody jeho vyloučení

Nestranné trestní řízení je zaručeno kromě jiného tím, že z vykonávání úkonů v trestním řízení je vyloučen orgán činný v trestním řízení, který je na věci přímo či nepřímo zainteresován. Konkrétně je z vykonávání úkonů trestního řízení vyloučen státní zástupce (případně další orgány činné v trestním řízení), u něhož lze mít pochybnosti, že pro poměr **i)** k projednávané věci nebo **ii)** k osobám, jichž se úkon přímo dotýká, k jejich obhájčům, zákonným zástupcům a zmocněncům, nebo **iii)** pro poměr k jinému orgánu činnému v trestním řízení, **nemůže nestranně rozhodovat**. Státní zástupce je vyloučen i z rozhodování o stížnosti u nadřízeného orgánu, jestliže jde o rozhodnutí, které sám vydal, dal k němu souhlas nebo pokyn.[6] Úkony, které byly učiněny vyloučenými osobami, pak pochopitelně nemohou být podkladem pro rozhodnutí v trestním řízení.[7]

O vyloučení státního zástupce z vykonávání úkonů trestního řízení z důvodů výše uvedených rozhodne státní zástupce, kterého se tyto důvody týkají, a to i bez návrhu.[8] Změnou dřívější právní úpravy, podle níž o vyloučení rozhodoval nadřízený státní zástupce, bylo reagováno na poznatky z praxe, že naprostá většina námitek byla vznášena účelově s cílem dosáhnout zmaření nebo alespoň prodloužení trestního stíhání.

Vyloučení státního zástupce z rozhodování se mohou domáhat nejen strany a osoby zúčastněné na řízení, ale může o něm i bez návrhu rozhodnout sám státní zástupce, pokud je přesvědčen, že není schopen vyhovět požadavku vlastní nestrannosti v dané věci. Námitku vyloučení lze vznášet jen proti konkrétnímu státnímu zástupci, který se na provádění úkonů skutečně podílí, nikoliv proti neurčitým osobám.[9] Podání návrhu na vyloučení obviněným má význam např. pro možnost řádného uplatnění dovolacího důvodu podle § 265b odst. 1 písm. b) tr. ř., u něhož je uplatnění předmětného návrhu v původním řízení jednou ze zákonem stanovených kumulativních podmínek tohoto dovolacího důvodu.[10]

Přípustnost rozhodnutí o vyloučení státního zástupce po podání obžaloby

Vyloučení státního zástupce přichází v úvahu jak v přípravném řízení, tak i (avšak spíše výjimečně) v řízení před soudem. Státní zástupce činí i po podání obžaloby úkony v trestním řízení, může vzít zpět podanou obžalobu, popřípadě v závěrečném návrhu provést úpravy oproti obžalobě ve prospěch i neprospěch obžalovaného. Proto je nutné, aby o jeho případném vyloučení mohlo být rozhodováno i po podání obžaloby.[11]

Možnost, aby státní zástupce i ve stadiu trestního řízení po podání obžaloby rozhodoval o svém vyloučení podle § 30 odst. 1 tr. ř., připouští i rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR. Důvody pro vyloučení však musí být značné intenzity. V řízení před soudem má totiž státní zástupce postavení strany a mimo výše zmíněných úkonů nemůže vykonávat žádná jiná práva, která by nemohla uplatňovat i jiná strana, včetně obviněného. V opačném případě by to mohlo znamenat zásah do principu rovnosti stran. „Vzhledem k tomu rozhodování o vyloučení státního zástupce ve stadiu řízení před soudem zpravidla nepřichází v úvahu, neboť by to mohlo znamenat zásah do principu rovnosti stran, nepůjde-li o případy zcela evidentního vztahu podle § 30 odst. 1 tr. ř.“[12]

Předmětné rozhodnutí Nejvyššího soudu uvádí, že ustanovení § 30 tr. ř. o důvodech vyloučení z vykonávání úkonů trestního řízení stojí na zásadě, že zmíněné důvody mohou být výsledkem jen osobního vztahu konkrétního státního zástupce k určitým osobám na trestním řízení zúčastněným, osobní vztah státního zástupce k věci samotné anebo výsledkem jeho osobního podílu na rozhodování v předchozích stadiích trestního řízení. Nelze proto rozhodovat bez dalšího o vyloučení příslušného orgánu jako celku, např. státního zastupitelství.[13] Jiné rozhodnutí Nejvyššího soudu doplňuje, že výše zmíněný vztah k projednávané věci nelze vyvozovat ze způsobu rozhodování, z odůvodnění

rozhodnutí, se kterým obviněný není spokojen, případně z procesního postupu orgánů činných v trestním řízení, a to i v případě, že takový postup vykazuje určité nedostatky.[14]

Forma a náležitosti rozhodnutí o vyloučení státního zástupce

Komentář[15] k § 31 tr. ř. uvádí, že státní zástupce, jehož se důvody vyloučení týkají, rozhoduje usnesením. Výkladové stanovisko Nejvyššího státního zastupitelství č. 6/1995 (dále jen „stanovisko“) však uvádí, že tomu tak nemusí být vždy: *„Obecně formulované námitky podjatosti nelze považovat za podnět k vydání rozhodnutí ve smyslu § 31 odst. 1 tr. ř. a v takových případech se podatel pouze vyrozumí o tom, že o námitku podjatosti se v daném případě nejedná.“*[16] Rozhodnutí o návrhu na vyloučení státního zástupce je tedy možné provést buď usnesením, nebo pouhým vyrozuměním, přičemž u druhého panují mnohé nejasnosti, jak bude pojednáno níže.

O svém vyloučení musí rozhodnout vždy jen ten státní zástupce, jehož se návrh týká. Vedoucí státního zastupitelství nebo jiný jím pověřený pracovník rozhodují jedině tehdy, jestliže je podán návrh na vyloučení přímo proti nim. Rozhodnutí o vyloučení provedené usnesením je nezbytné vždy řádně odůvodnit a mělo by být náležitě věcně podloženo.[17]

Usnesení o vyloučení je třeba pokládat za rozhodnutí o samostatném meritorním (od věci odlišném) základu, které se řídí vlastním procesním režimem, a proto tam, kde je ze zákona přezkoumatelné vyšším soudem, má povahu rozhodnutí prvostupňového.[18]

Opravný prostředek proti rozhodnutí o vyloučení

Opravným prostředkem proti rozhodnutí (usnesení) státního zástupce o svém ne/vyloučení je stížnost podle § 31 odst. 2 tr. ř., o které rozhodne orgán bezprostředně nadřízený orgánu, jenž napadené rozhodnutí vydal. Stížnost nemá odkladný účinek.[19] Podobně jako stanovisko, i Růžička uvádí, že obecně formulované námitky podjatosti nelze považovat za podnět k vydání rozhodnutí a o námitku podjatosti se v takovém případě nejedná.[20] V takovém případě tedy státní zástupce nemusí rozhodovat usnesením a stačí podatele vyrozumět.

Jak bylo uvedeno výše, připouští doktrína i situaci, kdy o návrhu podatele nerozhodne státní zástupce usnesením podle § 31 odst. 1 tr. ř., ale pouze podatele vyrozumí, že vyloučen není. Podatel tím ztrácí možnost opravného prostředku oproti případu, kdy by se rozhodovalo usnesením. Zůstává nejasné, jak danou situaci řešit: buď stížností, jako by bylo rozhodnuto usnesením, nebo žádostí o výkon dohledu podanou buď vedoucímu příslušného státního zastupitelství, nebo nadřízenému státnímu zastupitelství. Nejasné je rovněž, jakým způsobem bude bezprostředně nadřízený orgán rozhodovat o stížnosti, která směřovala proti vyrozumění: zda meritorně či procesně.

Nejednotnost praxe a návrh de lege ferenda

Nejednotnost praxe, zda rozhodnout o návrhu na vyloučení dle § 30 tr. ř. usnesením či pouhým vyrozuměním, potvrzují i dvě odlišná rozhodnutí z poslední doby. V jednom z nich, vedeném pod sp. zn. 1 VZT 267/2012 u Vrchního státního zastupitelství v Praze, rozhodla dne 2. 12. 2016 Vrchní státní zástupkyně JUDr. Lenka Bradáčová o podaném návrhu na vyloučení usnesením. Ve druhé trestní kauze, vedené pod sp. zn. 4 VZV 3/2015 u Vrchního státního zastupitelství v Olomouci, pobočka Ostrava, „rozhodli“ dne 11. 1. 2017, resp. 13. 1. 2017, Vrchní státní zástupci JUDr. Ivo Ištvan a Mgr. Rostislav Bajger o návrhu na vyloučení vyrozuměním. Argumentovali přitom, že není dán evidentní vztah podjatosti podle § 30 odst. 1 tr. ř. Naprosto pak opomněli vytknout návrhu na vyloučení státního zástupce obecný charakter podání, což je dle stanoviska Nejvyššího státního zastupitelství relevantní důvod, pro který nelze brát takové podání za podnět k vydání rozhodnutí dle

§ 31 odst. 1 tr. ř.

S ohledem na výše uvedené jsme názoru, že o vyloučení státního zástupce by se mělo rozhodovat zásadně usnesením.[21] Opíráme se o jazykový výklad ustanovení § 31 odst. 1 tr. ř., který hovoří o rozhodnutí. Uvedené tvrzení podporuje i komentářová literatura.[22] Za rozhodnutí nelze považovat pouhé vyrozumění, jehož cílem je v zásadě informace navrhovateli, že jeho podání nelze v zásadě z formálních důvodů považovat za návrh na vyloučení. Pouze ve zcela zřejmých případech, kdy je návrh na vyloučení státního zástupce obecně formulován, nezdůvodněn, popř. odůvodněn zřejmě účelově s cílem dosáhnout zmaření nebo alespoň prodloužení trestního stíhání, lze připustit možnost vyrozumět podatele, že rozhodování o vyloučení státního zástupce nepřichází v úvahu. Pokud je však návrh na vyloučení státního zástupce dle ust. § 30 odst. 1 tr. ř. srozumitelný a jsou z něj patrné relevantní důvody pro vyloučení, které dosahují značné intenzity, pak musí být principiálně rozhodováno usnesením, proti kterému je přípustná stížnost.

Závěr

Státní zástupce nesmí být v trestní věci přímo či nepřímo zainteresován a je třeba zabránit i pouhé pochybnosti v tomto směru. Uvedené pravidlo je zárukou nestrannosti trestního řízení a platí pro všechny orgány činné v trestním řízení. Vyloučení státního zástupce z rozhodování se mohou domáhat nejen strany a osoby zúčastněné na trestním řízení, ale vyloučit se může i sám státní zástupce. Rozhodovací praxe upřesnila, že o vyloučení státního zástupce z vykonávání úkonů trestního řízení lze rozhodovat i po podání obžaloby. O návrhu na vyloučení státního zástupce rozhoduje ten státní zástupce, jehož se návrh týká.

Státní zástupce rozhoduje v zásadě usnesením, proti němuž je přípustná stížnost. Výkladové stanovisko Nejvyššího státního zastupitelství připouští i možnost, aby obecně formulovaný návrh na vyloučení státního zástupce byl vyřešen pouhým vyrozuměním navrhovatele o tom, že jeho podání nelze považovat za návrh na vyloučení a tudíž o něm nelze ani rozhodnout. K tomuto postupu by měl státní zástupce přistoupit pouze výjimečně v případech, kdy z podané námitky nelze zjistit, o jaké důvody pro vyloučení se návrh opírá, tedy o čem by měl státní zástupce rozhodovat. V ostatních případech by mělo být vždy rozhodnuto usnesením.

Mgr. Jan Paleček,
advokátní koncipient

JUDr. Petr Toman, LL.M.,
advokát

[TOMAN, DEVÁTÝ & PARTNEŘI advokátní kancelář, s. r. o.](#)

Trojanova 12
120 00 Praha 2

Tel.: +420 224 918 490
Fax: +420 224 920 468
e-mail: ak@iustitia.cz

- [1] Česká republika. Listina základních práv a svobod. In Sbíрка zákonů, Česká republika. 1992, roč. 1993, částka 1, usnesení předsednictva České národní rady č. 2, s. 17-23. Dostupný také na [www](#), k dipozici >>> [zde](#).
- [2] Čl. 6 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod a JELÍNEK, Jiří. Trestní právo procesní: podle stavu k 1. 10. 2016 včetně změn vyplývajících ze zákona 264/2016 Sb. Praha: Leges, 2016. Student (Leges).
- [3] Nález Ústavního soudu ze dne 3. 7. 2003, sp. zn. III. ÚS 511/02, N 105/30 SbNU 471.
- [4] Nález Ústavního soudu ze dne 19. 4. 2016, sp. zn. Pl. ÚS 4/14.
- [5] Tamtéž.
- [6] § 30 odst. 1 a 3 zákona č. [141/1961](#) Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád).
- [7] § 30 odst. 1 trestního řádu.
- [8] § 31 odst. 1 trestního řádu.
- [9] ŠÁMAL, Pavel. Trestní řád: komentář. 7., dopl. a přeprac. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2013. Velké komentáře. Str. 373. ISBN 978-80-7400-465-0.
- [10] § 265b odst. 1 písm. b) trestního řádu.
- [11] Výkladové stanovisko NSZ č. 6/1995, str. 1.
- [12] Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR ze dne 11. 2. 1999, sp. zn. 5 Nd 42/99.
- [13] Tamtéž.
- [14] Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR ze dne 13. 11. 2014, sp. zn. 11 Tvo 26/2014.
- [15] ŠÁMAL, Pavel. Trestní řád: komentář. 7., dopl. a přeprac. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2013. Velké komentáře. Str. 391-395. ISBN 978-80-7400-465-0.
- [16] Výkladové stanovisko NSZ č. 6/1995, str. 1.
- [17] Tamtéž, str. 1.
- [18] ŠÁMAL, Pavel. Trestní řád: komentář. 7., dopl. a přeprac. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2013. Velké komentáře. Str. 391-395. ISBN 978-80-7400-465-0.
- [19] JELÍNEK, Jiří. Trestní právo procesní: podle stavu k 1. 10. 2016 včetně změn vyplývajících ze zákona 264/2016 Sb. Praha: Leges, 2016. Student (Leges).
- [20] RŮŽIČKA, Miroslav. Veřejná žaloba a orgány konající přípravné řízení v ČR. Praha: C.H. Beck, 2005. Beckova edice právní instituty. ISBN 80-7179-929-7.
- [21] O vyloučení soudce z vykonávání úkonů trestního řízení je například nutné vždy rozhodnout usnesením, proti němuž je přípustná stížnost, jak vyplývá z konstantní judikatury (např. Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR TR NS 49/2008-T 1129).
- [22] ŠÁMAL, Pavel. Trestní řád: komentář. 7., dopl. a přeprac. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2013. Velké komentáře. Str. 392. ISBN 978-80-7400-465-0.

© EPRAVO.CZ - Sbíрка zákonů, judikatura, právo | www.epravo.cz

Další články:

- [Podmínky pro uložení trestu vyhoštění cizince](#)
- [Zamyšlení nad systémem alternativních trestů: poznámky na pozadí mezinárodní vědecké konference „Rethinking Sentencing: Are We Getting Justice Right?“](#)
- [Správné určení počátku běhu lhůty pro podání stížnosti proti usnesení soudu, kterým se nařizuje výkon trestu odnětí svobody](#)
- [Rozšiřování státní moci při implementaci acquis EU: český fenomén gold-platingu na příkladu konfiskační směrnice](#)
- [Změna způsobu určování výše peněžité pomoci obětem: Řešení všech dosavadních problémů?](#)
- [Uplatnění adhezního nároku v trestním řízení a správním řízení](#)
- [Novela § 196 trestního zákoníku: racionální korekce, nebo oslabení ochrany dítěte?](#)

- [Vybrané aspekty trestného činu podvodu podle § 209 TrZ ve světle judikatury](#)
- [Zásadní novinky v oblasti trestní odpovědnosti právnických osob v roce 2026](#)
- [Kauza Skender Bojku: Putativní nutná obrana optikou ÚS](#)
- [Novela zákona o trestní odpovědnosti právnických osob](#)